
Významní primáři PL Dobřany v padesátých letech minulého století

Klik J.

Prvá období po promoci prožívají nastoupivší lékaři svoje období pracovního „imprinting“. Jejich budoucí způsoby jednání, odborné přístupy a názory formují především jejich primáři. Často si pak po celý život pamatují na jejich rady, léčebné postoje, myšlenky, výroky a způsoby nazírání na své poslání.

Podobným vývojem jsme prošli i my, když jsme v padesátých letech nastoupili v léčebně. Pod vedením ředitele MUDr. Jaromíra Rubeše probíhal skrytý boj mezi novou a starou generací konzervativních primářů. Rubeš se zaměřil při získávání nových vedoucích mimo jiné na psychiatry, kteří prošli pražskou nebo plzeňskou psychiatrickou klinikou a jejichž „politické zařazení“ bylo v té době překážkou dalšího působení na našich nejvyšších pracovištích. Jeho přesvědčovací schopnostem a lákavému barytonu málokdo odolal. Zdola uvedené stati nejsou komplexním hodnocením života a díla těchto nových primářů. To již učinili nebo ještě učiní jiní, kompetentnější, ale pohledem nás, začínajících sekundářů, na atmosféru, vzájemné vztahy a osobnostní znaky našich vedoucích.

Byl to v prvé řadě primář MUDr. Lubomír Hanzlíček, dále docent MUDr. Svetozár Nevole, primář MUDr. František Písařovic, primář MUDr. Zdeněk Bašný (senior) a řada dalších, jako byl primář internista MUDr. Karel Prusík, psycholog dr. Zbyněk Havlíček. Docenta Nevoleho se řediteli podařilo ještě těsně před zavíracími se kádrovými dvířky přijmout do léčebny. Jako občan byl tvrdě persekvován po vykonstruovaném politickém procesu.

MUDr. Zdeněk Bašný (senior) byl prvním primářem, který byl „odchován“ pro PL Dobřany plzeňskou psychiatrickou klinikou, která byla pod vedením tehdejšího profesora Vencovského. Poznali jsme ho a známe jej jako osobnost výjimečně duševně i tělesně astenickou, s hlubokým vzděláním a znalostmi lidí. Znal se s námi dobře již z psychiatrické kliniky, kde jsme předtím „fiskusovali“. Vystupoval vždy mužně a k nám, mladým kolegům, kolegiálně a dával nám užitečné a odborné rady při dlouhých rozhovorech. Nezůstali jsem s ním pozadu ani fyzicky a vzpomínám, že jsme pod jeho vedením v areálu léčebny pěstovali silové cviky, soutěžili v počtu kliků a vrhali koule. Dvakrát provedl veřejnou exhibici a vylezl na 75 metrů vysoký ústavní komín a udělal nahoře stojku (primářem Prusíkem byl pořízen autentický snímek). Když byla ve vedlejší vesnici v Chlumčanech pouť, chtěl se přihlásit v cirkusové aréně k zápasu s medvědem, aby prý si ověřil svůj „oblíbený“ chvat. Jeho postoje

v mezilidských i etických otázkách byly neochvějně a logicky zdůvodněné.

Tak např. v devadesátých letech proběhl v naší televizi duel mezi ním a a nynějším ombudsmanem JUDr. Otakarem Motejlem v otázce trestu smrti. Bašný byl pro ponechání a zdůvodňoval to např. i biblickými citáty i v duchu svého křesťanského přesvědčení. Z této diskuse rozhodně neodcházel jako poražený. Na druhé straně se dokázal tvrdě a kategoricky postavit na vzrušených seminárních debatách proti všem primářům, kteří preferovali eutanázii u těžce postižených psychiatrických případů. Navrhoval to, co by dnes potěšilo všechny současné kritiky péče o nemocné, např. aby se pro svízelné idioty vyčlenila místnost vybavená na podlaze a stěnách pevnými a omyvatelnými matracemi a nechali se zde volně pohybovat a žít. Primář Bašný, jak už to bývá u osob, které vášnivě a po celý život žijí v zajetí loveckého cechu, nosil neustále výrazně zelený hubertus a lesnickou čepici.

Docent MUDr. Svetozár Nevole působil dojemem osobnosti spíše introvertní a úzce vědecky zaměřené. Byla to však jen slupka. Objevovaly se chvíle, kdy svými poznámkami v duchu suchého humoru dokázal rozveselit. Zažili jsem ho v této situaci, když se slavily v Lidovém domě v Dobřanech jeho padesátiny, na které pozval vedle celého lékařského sboru i svého, všem známým dobrého přítele, profesora Piňhu, přednostu plzeňské neurologie. Ten prý se svým bavičským charakterem podobal Janu Werichovi. Rozpoutal se mezi nimi ohňostroj bonmotů a vznikla nespoutaná intelektuální zábava. Nevole např. žertovně vzpomínal na svoje zážitky z cestování po Itálii. Jejich „talk show“ pobavilo všechny přítomné. Nevole patřil k lidem, kteří jako aristokraté nevypusťují po celý život ze svých úst jediné obscénní slovo. Vzpomínám na jeho výrok, týkající se použití penicilinu u jedné z pacientek. „Ten penicilin je u ní na trus“. Svoji vědeckou dráhu zasvětil již dříve na výzkum Rorschachova testu a byl známý mezi psychiatry jako bystrý diagnostik. Pro zlepšení psychiatrické dokumentace se ještě dávno před érou počítačů pustil do rozsáhlého úkolu: zavedl pro všechny nemocné kartičkovou kartotéku a výpis o jeho nemoci na desky chorobopisu. Jeho dílo dlouho přetrvávalo jako nevšední kuriozita. Oblíbeným výrokem, vyjadřujícím jeho aktuální životní pohodu, bylo „V Dobřanech je dobře“.

Dalším z galerie těchto „čerstvých“ a i rázovitých

postav byl pražský primář MUDr. František Písařovic. Měl temperamentní povahu s rysy bojovníka a „revolucionáře“, dovedl břitce reagovat v diskusích a jít za svou věcí. Byl obdivovatelem umění, hlavně malířství, a z tohoto hlediska oceňoval i práce pacientů. Nebylo možno si jej přestavit bez uměleckého baretu a lulky. Byl prý pravidelným návštěvníkem pražské Violy. Údajně byl za války i po válce perzekvován, bytostně nesnášel ztrnulé autority a hlásal naprostou svobodomyšlnost a volnost především pro nemocné. Vyprávělo se o něm, že za války, za heyrichiády, vykopl z pražské tramvaje opilého esesáka, který se tam velkopansky roztahoval. Bylo proto přirozené, že mu byl přidělen primariát s otevřenými odděleními, s léčbou prací a s možnostmi psychoterapie. Prosazoval co největší volnost nemocných, ti jezdili na výlety, chodili se koupat do rybníčku Kotýnka u léčebny, pořádaly se pravidelné hromadné psychoterapeutické večery. Byl jsem svědkem toho, jak na ústavní cestě „dal milost“ sympatickému pacientovi, který jej zastavil a žádal o propuštění. Na cárek papíru napsal s rozhodností jemu vlastní, aby byl jmenovaný neprodleně propuštěn. Když jednou propustil i nebezpečného nemocného a ten znovu ohrožoval okolí, přišla stížnost soudružky, příslušné vedoucí odboru ONV. Odpověděl jí promptně urážlivým dopisem, že by „mohla být věštkyní sociálních katastrof“. Jako úvazek si přibral ambulanci na neuropsychiatrickém oddělení v Tachově a tam jezdil svým starým, předválečným autem. Když byl v rámci úspornosti požádán odborem zdravotnictví KNV, aby přitom vozil současně též další odborníky, striktně to odmítl, že není žádný taxikář. Přitom ochotně vozil lékaře „Pražáky“ na víkendy do Prahy. Časem se proti němu a proti jeho lékařským metodám v léčebně jednou skupinou zaměstnanců zdvihla vlna odporu. Přecházel provokativně kolem bytu hlavního strážce se svým psem, boxerem, zlobně bafal z lulky a byl ochoten jít do brachiálního řešení.

Měl jsem štěstí, že jsem po několik měsíců působil jako sekundář u giganta v historii naší psychiatrie, profesora MUDr. Lubomíra Hanzlíčka. Bylo to pak i v době psychofarmakologického přelomu. Zažil jsem jeho nástup do léčebny a jeho zděšení, v jakém stavu se péče o nemocné v ústavech nacházela. Často si před námi ulevoval, „psychiatrie – to je Augiášův chlév.“. „Kolego, zůstaňte raději na vojně!“ (měl jsem před základní vojenskou službou). Plynně ovládal několik světových jazyků. Jeho den-

ní činnost se dělila na práci na oddělení, odpoledne se věnoval laboratorní a po večerech a v noci studoval zahraniční literaturu a hojně korespondoval. Zkoušel vše, co bylo možné. Když se např. dozvěděl o pokusech jednoho španělského autora o tom, že při virové teorii vzniku schizofrenie lze pacienta vyléčit operacemi Caldwell Luca a odstranit tak sliznici, ve které virus sídlí, neváhal, a se svým přítelem chirurgem Uhlíkem nechal na plzeňském pracovišti operovat několik desítek schizofreniků. Účinek byl samozřejmě jen krátkodobý, šokový, nikoli trvalý. Snažil se uplatňovat i jiné léčebné metody. Vzpomínám, že před érou účinných psychofarmak začal používat s relativním úspěchem ku zklidnění náš Antihistamin, takže jsme postupně „vybrakovali“ nejen ústavní lékárnu, ale i všechny lékárny v kraji. Slavný přelomový den nastal, když získal první vzorky Reserpinu a pak Largactilu. Vše začalo vyhlížet zázračně a věřili jsme, že podle románů Paul de Kruifa, budou problémy psychiatrické terapie vyřešeny. Sám jsem Largactil v malých dávkách na sobě vyzkoušel a působil na nás natolik, že jsme později obdivovali nemocné, kteří pobírali bez viditelného efektu i stamiligramové dávky. Hanzlíček vydal řadu publikací, z nichž neznámější je „Biologické terapie psychóz“ a nejzásadnější jeho „Encyklopedie“. Sledovali jsme také jako zvědaví sekundáři vztahy mezi těmito osobnostmi. Některé jejich odborné slovní potyčky na seminářích vyvolávaly u nich nadlimitní vypnutí adrenalinu, šermovalo se rukama, mlátilo se do stolu a napětí zdánlivě gradovalo až „na facky“. Ředitel Rubeš a po něm ředitel Šedivec se měli co činit, aby jednání moderovali. Primáři se mezi sebou též roztomile „šťouchali“. Např. silně sarkastický Hanzlíček při příchodu Písařovice k obědu prohlásoval: „Ještě jsem Ti, Ferenc, dnes ani nenadával ani Tě nepomlouval...“. Např. primáři po skončení oběda při odchodu z jídelny jeden druhému dávali ostentativně a tvrdošjně ve dveřích přednost. Nikdo nechtěl jít první a doba společenského domlouvání trvala neúměrně dlouho a ochromila provoz. Nakonec situaci vyřešil Nevole, otevřel v jídelně, která byla v přízemí, okno, a vyskočil jím ven.

Vzpomínáme proto s vděčností na ty, kteří nás tehdy vychovávali, vytvářeli vzory pro naši další práci a uplatňovali se při modelování našich příštích postojů.

*MUDr. Jan Klik
Karlovarská 130
323 00 Plzeň*